

ALS DE BEESTEN

Zonder te moraliseren laat Chris de Stoop in *Het boek Daniel* zien wat mensen elkaar aandoen wanneer ze elkaar niet langer als medemens zien. Zijn boek, genoemd naar zijn oom die als een zwerfhond afgeslacht werd, is een pleidooi voor medemenselijkheid, te beginnen bij de eigen omgeving.

KURT DE BOODT

Soms moet je naar de marges kijken om de kern te zien. Chris de Stoop doet dat met een beklijvend boek met een Bijbelse titel, gewijd aan zijn suiker-oom Daniel. Bij leven heeft hij zijn oom nauwelijks gekend, alleen van familiebijeenkomsten bij een begrafenis of een huwelijk. Tot ook dat begin jaren 1990 ophield. Op de begrafenis van Daniel Maroy in april 2014 was hij niet. Hoe oom Daniel om het leven kwam, weet Chris de Stoop dan weer als geen ander. Het verhaal van deze “boer die sterft”, spreekt hem aan en schrikt hem af, maar “moet worden verteld”.

Een verhaal dat moet worden verteld, een boek dat zich aan de schrijver opdringt: het is vaak een schrijverspraatje. Maar Chris de Stoop heeft groot gelijk. Dit verhaal moest worden verteld. Het laat zonder te moraliseren zien wat mensen elkaar aandoen wanneer ze elkaar niet langer als medemens zien. De meeste mensen mogen dan deugen, zoals ik wat graag van de schrijver-historicus Rutger Bregman wil geloven, in groepen groter dan een bubbel slaan uitsluiting en ontmenselijking toe.

Tussen de voormalige boerderij van zijn oom en de Colruyt van Moeskroen bijt De Stoop zich vast in de microkosmos van een vergeten boerenstraat in het volgebouwde landschap aan de grens tussen Henegouwen en Frankrijk. Een eeuw na de literaire boerenportretten van Streuvels, Claes, Timmermans, Buysse en Van de Woestijne blijft deze eenentwintigste-eeuwse boerenroman – non-fictie gebaseerd op onderzoek – lang bij mij nazinderen.

De Stoop richt voor zijn oom een monument op tegen de vergetelheid en de groeiende onverschilligheid in. Zijn boek houdt een pleidooi voor medemenselijkheid, te beginnen bij de eigen omgeving. En het komt op voor het recht op het kluizenaarschap: van op een besloten stukje aarde kijken naar de lucht, een molshoop, vogels, koeien. Wie doet daar iemand kwaad mee?

Het boek Daniel weeft twee gescheiden werelden

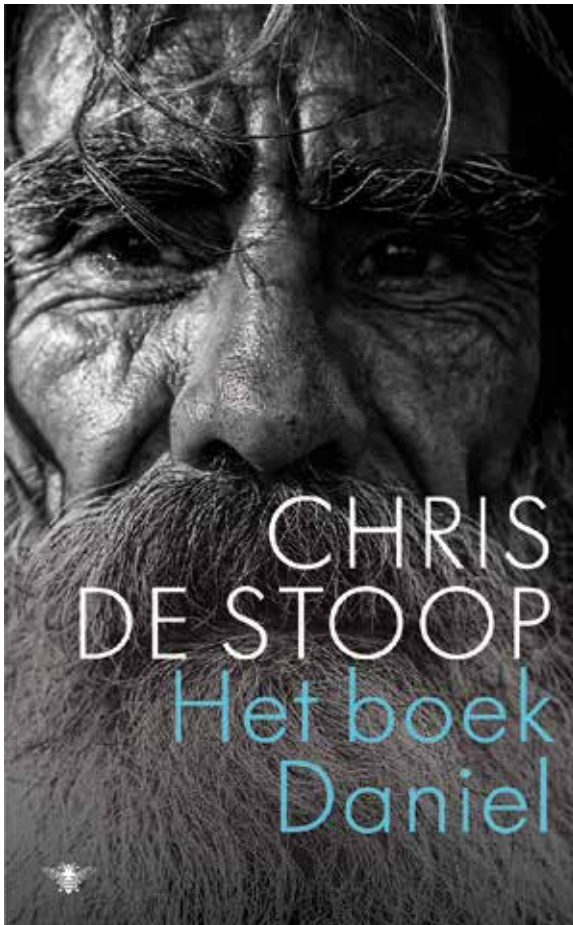
De Stoop richt voor zijn oom een monument op tegen de vergetelheid en de groeiende onverschilligheid in

in elkaar. In korte hoofdstukken wisselt De Stoop een reconstructie van het levensverhaal van Daniel Maroy af met de roofmoord op hem en – vijf jaar later – het assisenproces. Die opbouw haalt de vaart uit het verhaal voor wie wil weten hoe de bende precies toesloeg, maar de winst van die vertraging is groot. Nog voor het proces herstelt De Stoop wat tussen de trage boer en de flitsende jeugdbende niet meer mogelijk was: inlevingsvermogen. We leren stukje bij beetje de achtergrond en drijfveren kennen van zowel Daniel als zijn belagers.

Chris de Stoop wordt betrokken partij. Tijdens het proces stelt hij zich namens de familie burgerlijke partij. Hij moet zijn pleidooi voorbereiden. Als voormalige onderzoeksjournalist weet De Stoop van aanpakken. Hij gaat praten met allerlei betrokkenen: familieleden, buurtbewoners, passanten, de burgemeester, een verkoopster van een broodjeszaak, de gerechtspycholoog, een jeugdcriminoloog en leden van de bende. Uiteindelijk in de gevangenis ook met Rachid, de jongeman die de “genadeslag” toebreacht.

“De oude viezerik”, zo noemden de jongens Daniel. “Een oud beest.” “Jezus, zo luidde zijn bijnaam vanwege de verwilderde haren en baard. “*Un homme sans histoire*”, zo zagen dorpelingen hem. Zo stond het in de krant. Hoezo, geen geschiedenis? Chris de Stoop geeft met dit boek de als een zwerfhond afgeslachte boer zijn geschiedenis terug.

Daniel Maroy leefde zijn hele 84-jarige leven lang op een vierkantshoeve in Saint-Léger in Henegouwen, aan de rand van Moeskroen. Roubaix ligt

op fietsafstand. Tot begin twintigste eeuw was dat een florerende textielstad. Nu is het de armste stad van Frankrijk, met jeugddelinquentie die de grens oversteekt als er makkelijk geld valt te rapen. Daniel heeft in Saint-Léger zijn vader, zijn moeder en zijn broer begraven. Voor zijn broer, die leed aan epilepsie en een mentale afwijking, heeft hij na de dood van zijn moeder twaalf jaar gewetensvol gezorgd.

Daniel was de derde en laatste generatie Maroy die op de hoeve boerde. Net als zijn vader heeft hij de sprong naar de industriële landbouw niet gemaakt. Een tractor en een hooischudder, vandaag industrieel erfgoed, konden er nog net af. Na de dood van zijn broer hoopte hij te trouwen met Yvette, de dochter van de slagerij Segaert. Maar die zag de verarmde boer van 62 niet zitten. Telkens als hij op zijn blauwe

tractor naar de Colruyt reed, bleef Daniel enkele minuten voor de voormalige slagerij staan. Excentriek. Een opvolger op de boerderij kwam er dus niet. Daniel moest zijn land grotendeels verkopen.

De akker- en weilanden waren na de aankoop door zijn grootvader ingeklemd geraakt tussen autowegen, rotondes en industriezones. Je ziet het mooi op Google Maps: in het westen van de voormalige hoeve raast de snelweg tussen Doornik en Kortrijk, in het noorden snelt de Expresweg via Moeskroen naar Roubaix. Daniel woonde in de Rue du Chien met zijn koeien op een krimpand eiland tussen de voorbijsnellende auto's, opgefokte brommers en het aanschuivende vrachtverkeer.

De achttiende-eeuwse vierkantshoeve van de Maroys vertelt de geschiedenis van labeur op het

De hele samenleving staat terecht in dit boek

land, van de opkomende industrialisering tot aan onze digitale tijden. Het werd een vesting in onherroepelijk verval, een besloten hof waar auto noch beeldscherm binnenkwam. Tot Daniel, “de man van de aarde”, met zijn hooivork “op ambachtelijke wijze” werd afgemaakt en Ahmed zijn iPhone bovenhaalde om het te filmen.

Niet alleen de vijf jongeren van de bende, het hele dorp en bij uitbreiding de samenleving staat in *Het boek Daniel* terecht. Het motief is bekend: geld. Daniel wantrouwde de banken. Zijn bankbiljetten had hij grotendeels op zak, hij zwaaide ermee in de Colruyt. Op die, welgeteld, 19.000 euro hadden de jongeren recht, vonden ze, om hun recht tot consumeren uit te oefenen. Ze kochten er meteen een tweedehandse Golf, een brommer, een iPhone 5S Gold, sneakers en onderbroeken van Calvin Klein mee.

Daniel heeft na de roof een week lang in zijn boerderij gelegen, geplet onder zijn kachel. Tot het lijk en de boerderij in brand werden gestoken. Heel wat mensen wisten in tussentijd van de roof. Het filmpje van de klappen deed de ronde onder de jongeren van de cité. Een van hen bazuinde de roofmoord rond op café. Niemand ging poolshoogte nemen of verwittigde de hulpdiensten. “Het dorp hoorde, zag en zweeg.”

De meeste mensen deugen? Rutger Bregman wist me met zijn “nieuwe geschiedenis van de mens” niet helemaal te overtuigen omdat hij de grote vraag wel stelde, maar in feite onbeantwoord liet. Hoe verklaar je dan Auschwitz en de genocide van Rwanda? Bregman ontkracht twee wereldberoemde psychologische experimenten, het Stanford Prison Experiment en de schokmachine van Stanley Milgram. Maar daarom deugen de moordenaars en al wie het had kunnen weten nog niet méér.

Het menselijke kwaad komt niet alleen voort uit macht die corrumpeert of uit omstandigheden of uit de onvolwassenheid van achttienjarigen. Het ontkiemt uit groepen en ontmenselijking, denk ik bij de laatste, blanco bladzijde van *Het boek Daniel*. Tijdens het assisenproces neemt de gerechtspycholoog het woord “Untermensch” in de mond. Dat was Daniel in de ogen van de jongeren geworden: boers en barbaars.

Ook de naburige stad Moeskroen deed aan de marginalisering mee. Daniel mocht zich pas tegen sluitingstijd in de Colruyt vertonen om de mensen niet te veel af te schrikken. Volgens de gerechtspycholoog heb je drie partijen die elkaar versterken. De jongeren die geen plek vinden in de maatschappij. De samenleving die mensen uitsluit. En het slachtoffer dat zich buiten de gemeenschap plaatst. Heeft Daniel zichzelf ontmenselijkt? Is het slachtoffer medeschuldig?

Chris de Stoop laat hierop de meest menselijke reactie volgen na de moord: een brief van Christine Levebre, de verkoopster van de broodjeszaak naast de Colruyt die Daniel de laatste tien jaar heeft gekend. Zij zag Daniel wel als een volwaardige mens. Ze noemt hem een “rustieke man, misschien een man van een andere wereld, levend op jouw manier, maar bekwaam tot genegenheid en toewijding jegens wie je nabij was, zoals de zorg die je gaf aan je zieke mama en je epileptische broer op het eind van hun bestaan”. Chris de Stoop had zijn pleidooi in handen.

Daniel uit de Bijbel werd in de leeuwenkuil geworpen omdat hij trouw bleef aan zijn geloof. Daniel uit de Rue du Chien viel gemakkelijker dood te slaan omdat hij grotendeels buiten de gemeenschap stond. Met *Het boek Daniel* opent Chris de Stoop ruimte voor waarheid en verzoening. De hoop schuilt in de nabijheid.

CHRIS DE STOOP, *Het boek Daniel*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2020, 254 p.